

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 9, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 657.92:624.04.69

*Т. В. Машошина,
к. е. н., доцент, Українська державна академія залізничного транспорту, м. Харків*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

*T. V. Mashoshina,
candidate of economic sciences, associate professor, Ukrainian state academy of railway transport, Kharkov*

ACTUAL PROBLEMS OF ECONOMIC ACTIVITY IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY

В статті проаналізовано наукові дослідження в сфері економічної діяльності проектних організацій, а саме в частині визначення співвідношення витрат і результатів праці та отримання економічно обґрунтованого прибутку. Досліджено зв'язок кошторисного нормування з ефективністю прийняття управлінських рішень в процесі розробки проектно-кошторисної документації та випуску проектно-виробничих робіт. Розглянуто методи визначення вартості проектно-виробничих робіт. Визначено відсутність науково-обґрунтованих методів визначення показників продуктивності праці, які викликають суперечність між вартістю проектних робіт і їх трудомісткістю. У зв'язку з цим пропонується необхідність створення сучасної нормативної кошторисної бази ціноутворення, яка б враховувала особливості галузі будівництва та забезпечувала будівельним і проектним організаціям відшкодування обґрунтованих витрат виробництва.

The article analyzes scientific research in the sphere of economic activity design organizations, namely in terms of determining the ratio of costs and benefits of labour and produce economically reasonable profit. Investigated the relationship estimate regulation c effective decision-making in the process of developing design and estimate documentation and release of design products. Methods of determining the cost of design and survey works. The lack of scientifically-based methods of determining productivity levels, which cause the contradiction between the cost of design works and their complexity. It is therefore suggested the need to create a modern regulatory estimate base pricing, which would take into account the peculiarities of the construction industry and provided construction and engineering organizations reimbursement of reasonable costs of production.

Ключові слова: *вартість проектних робіт, кошторисне нормування, проектна продукція, методи визначення вартості проектних робіт, трудомісткість проектних робіт.*

Keywords: *cost of project works, estimate setting of norms, project products, methods of determination of cost of works, labour intensiveness of project works.*

Постановка проблеми. Одним з основних завдань, що стоїть перед економікою України і вимагає серйозного осмислення, є здійснення заходів, спрямованих на стабілізацію роботи підприємств будівельної, у тому числі проектних організацій.

На стадії проектування розв'язуються питання, що пов'язані з економічною ефективністю інвестицій у будівництво об'єктів, визначаються види продукції майбутніх підприємств, а також трудомісткість і собівартість її виготовлення.

Першочерговим завданням інвестиційного проекту є гарантоване фінансування всього процесу будівництва, призупинення якого призводить до суттєвих перевитрат. Зупинка фінансування будівництва є загальнодержавною втратою, на кшталт «закопані гроші».

Підприємство будь якої форми власності, прагне оптимізації співвідношення результатів і витрат праці та отримання прибутку. Від того, наскільки обґрунтовані витрат і результатів праці є вірогідним, залежить конкурентоспроможність проектних організацій не тільки державної форми власності, але і інших форм. Створення ефективних методів обґрунтування витрат і результатів праці завжди було ключовою проблемою економічної науки і практики, а підвищення ефективності планування діяльності проектних організацій є однією з найважливіших завдань і на сучасному етапі розвитку будівельної галузі.

Питання економічної діяльності проектних організацій в частині виявлення ефективності проектних рішень неодноразово обговорювалося, наголошувалося на об'єктивній оцінці трудомісткості проектних робіт, яка є дуже запитаною, але не знайшла дотепер остаточного рішення. Так нормативи з визначення вартості проектних робіт, затверджені ще в минулому столітті і не відповідають реальним рекомендаціям з розрахунку вартості проектування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню економічних проблем будівельної галузі та її окремих аспектів на основі розвитку і систематизації дослідних даних присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема А.В. Беркути, О.В. Колесникова, М.А. Карповича, М.О. Прилепової., Ю.П. Яворовського, М.А. Сімакової, Н.І., Г.М. Хайкіна та інших [3,4,5,6,7].

Основними результатами роботи Беркути А.В. є теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, пов'язаної з обґрунтуванням впровадження нової системи ціноутворення у будівництві України, що є певним проривом у цій галузі наукових досліджень [3].

Карповичем М.А. обґрунтовано доцільність розробки нормативів питомих витрат на проектно-виробничі роботи на різних стадіях розробки проектів та визначено їх роль на передінвестиційній стадії; запропонована модель врахування ризиків інвестора при визначенні стартової ціни на виконання проектно-виробничих робіт [4].

В своїх наукових роботах Колесников О.В. обґрунтував комплексний підхід до планування кошторисних витрат на підставі факторного аналізу, а також щодо питання прогнозування та управління собівартістю будівельної продукції [5].

Сімаковою М.А. було розглянуто систему ціноутворення проектно-кошторисної документації і запропоновано класифікацію факторів, що сприяють підвищенню ефективності проектного виробництва [6].

Численні праці Хайкіна Г.М. присвячені розвитку класичного підходу до кошторисної справи, який полягає в кошторисному розрахунку, заснованому на фактичних витратах, що здійснюються в конкретному часовому періоді [7].

Спостерігаючи за динамікою витрат на проектування Яворовський Ю.П. надав економічну оцінку ефективності прийнятих проектних рішень і витратам на проектування. Визначив економічні важелі інтенсифікації проектного виробництва з наголосом на фінансовому контролі, як на важелі, який поліпшує проектно-кошторисну справу [8].

Метою дослідження. Метою дослідження є виявлення актуальних економічних проблем будівельної галузі України, а саме в діяльності проектних організацій, що стосується використання методів визначення вартості проектних робіт і формування договірної ціни на розроблення проектно-кошторисної документації.

Неповторність виробничих процесів вимагає пильної технологічної уваги до нормативів і норм не тільки на стадії проектного завдання, але і самого процесу проектування. Проте обмежуватися тільки технологією було б неправомірним і неправильним. Нормативи служать кількісним орієнтиром у грошовому вираженні при визначенні договірної ціни. Тим більше коли йдеться про прогностичний характер вартості проектних робіт. Виходячи з цього можна стверджувати, що економічна увага не менш важлива й актуальна, ніж технологічна.

Результати. Сучасному будівельному комплексу України доводиться вирішувати ряд проблем з удосконалення діючих будівельних норм. Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства постійно вживаються заходи щодо оновлення кошторисно-нормативної бази України. Станом на 1 квітня 2014 року кошторисно-нормативна база налічує 162 збірника державних кошторисних нормативних документів - національних стандартів, які складаються з 95054 одиничних норм і 96 збірників відомчих кошторисних нормативних документів - галузевих стандартів у складі 110952 одиничних норм.

У I кварталі 2014 року розроблено та проведено експертизу майже 3000 норм національних стандартів та близько 100 норм галузевих стандартів. Впровадження нових ресурсних елементів кошторисних норм, які розроблені з урахуванням новітніх технологій, сучасних будівельних матеріалів та техніки, дає можливість учасникам будівництва достовірно визначити вартість будівництва [9].

Застосування оновленої кошторисно-нормативної бази сприяє оздоровленню інвестиційного клімату і підрайної діяльності. Модернізація системи визначення кошторисної вартості будівництва і підвищення обґрунтованості стартових цін на будівельну продукцію позначається на проведенні підрайних торгів.

У процесі розвитку знаходиться й обмін науковими і нормативно-методичними матеріалами з країнами ЄС, а також обмін досвідом з питань впровадження новітніх технологій, систем, будівельних матеріалів, конструкцій і виробів, обмін досвідом і вивчення актуальних проблем у галузі житлово-цивільного будівництва, удосконалення дозвільної системи в будівництві і ліцензуванні будівельної діяльності на основі досвіду регіонів ЄС. У результаті цих кроків інтеграції на українському ринку з'явилася достатньо велика кількість нових імпортованих і вітчизняних будівельних виробів, вимоги до яких повністю або частково відсутні в національних стандартах України державного рівня і відомчих нормативних документах.

Імпортери будівельних матеріалів та технологій просуваючи свої розробки на терені України не переймаються відсутністю нормативів на них. Це обумовлено тим, що приватні інвестори застосовують ці розробки на свій розсуд, а для бюджетного будівництва необхідно затвердження нових нормативів ще на стадії проектування, а додаткові витрати, а прибутки від цієї діяльності будуть отримувати імпортери.

Так, ще в 2009 році Міністерством регіонального розвитку та будівництва України спільно з проектом Європейського союзу в Україні «Технічна допомога українській інфраструктурі забезпечення якості» було проведено міжнародну конференцію «Імплементція Європейських норм та гармонізованих стандартів у будівництві в Україні». На конференції були висвітлені питання імплементції Директиви 89/106/ЄЕС у країнах Європейського економічного простору (ЕЕА), гармонізації та імплементції стандартів у будівництві в країнах ЄС, порядок застосування євро кодів в Україні та концепція розвитку Системи нормативного забезпечення будівництва України.

Всі ці кроки сприяють реалізації концепції розвитку системи нормативно-законодавчого забезпечення вже на стадії проектування, яка передбачає узгодження і впровадження та ухвалення до ресстрації нормативних документів, що задовольняють систему оцінки відповідності будівельних матеріалів, виробів і конструкцій на підставах норм ЄС, системи сертифікації працівників і ліцензування в будівництві.

З 1-го січня 2014 року Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства введено в дію нові «Правила визначення вартості будівництва», а також «Правила визначення вартості проектно-вишукувальних робіт». З цією метою, взамін Державних будівельних норм на виконання вимог Закону України «Про будівельні норми» № 1704-VI від 05.11.2009 р. розроблено ДСТУ Б Д.1.1 - 1:2013 та ДСТУ Б Д.1.1 - 7:2013 відповідно [1,2].

Положення цього ДСТУ передбачають визначення кошторисної вартості проектно-вишукувальних робіт за наступними методами:

- застосування усереднених відсоткових показників вартості проектних робіт від вартості будівельних робіт;
- на підставі діючих в Україні збірників цін на проектно-вишукувальні роботи з застосуванням відповідних коефіцієнтів та індексів (Форма № 2-П) ;
- на підставі розрахунку витрат праці та економічно обґрунтованих елементів витрат на певний вид проектних робіт, не врахованих у збірниках цін та чинних нормативних документах (Форма №3-П) [2], тобто визначення вартості проектування передбачає калькуляційний метод, нормативний, за усередненими відсотковими значеннями. За умови відсутності нормативів на нові види робіт, вартість робіт встановлюється експертним шляхом та залежить від вартості одного людино-дня. Розрахунок витрат праці експертним шляхом викликає складності щодо обґрунтування, розрахунки експертів замовника, як правило, відрізняються від розрахунків виконавця робіт. Для узгодження взаєморозрахунків необхідно встановити загальні правила встановлення нормативу.

Вартість проектно-вишукувальних робіт – це сума коштів, необхідних для відшкодування витрат, зазначених проектною організацією при створенні проектною продукції, а також податків, зборів і обов'язкових платежів до державного бюджету, отримання економічно обґрунтованого прибутку, що зрештою позначається на поповненні бюджетів різних рівнів

Для визначення вартості проектних робіт калькуляційним методом дотепер використовують Збірник цін на проектні роботи для будівництва, що складається з 65 розділів, які розроблено і затверджено ще за часів Радянського Союзу. Основна частина нормативної бази для проектною документації була розроблена і затверджена ще в 70-80-ті рр. минулого століття, враховувала технічні можливості того часу, як то креслення, розрахунки, пояснювальні записки вручну а отже, не відповідає вимогам сьогодення.

Вартість різних видів проектних робіт визначається за наведеними в розділах Збірника таблицями відносної вартості і може уточнюватися проектною організацією в межах загальної вартості по кожній стадії проектування як при виконанні робіт власними силами, так і при передачі частини робіт субпідрядним проектним організаціям за узгодженням з ними.

Збірники не були перероблені з метою цінового осмислення при виданні, залишені без змін, але з урахуванням коефіцієнтів до збірників.

Цілком очевидно, що коефіцієнт має завжди похибки, тому вартість проектних робіт, розрахована за допомогою збірників, має відхилення від реальної вартості. Застосування перехідних коефіцієнтів не враховує системи оподаткування, яка суттєво відрізняється не тільки від тих часів, а й для сучасної України.

Невідповідність розмірів зміни кошторисної вартості проектних робіт, визначених з використанням середніх показників за індексами і отриманих на основі прямого перерахунку кошторисів за одиничними розцінками, не слід зводити до помилок в розрахунках. Проте головним є те, що результати перерахунку кошторисів на проектні роботи з використанням індексів у ряді істотних моментів непорівнянні за економічним змістом. Так, індекс визначення кошторисної вартості проектно-вишукувальних робіт та показника цієї вартості в розрахунку на одну людино-добу станом на 01.04.1997 р. склав 0,9, на 01.04.1999 р. – 1,1, 01.07.2000 р. – 1,8, а з 01.07.2008 р. і до теперішнього часу складає 7,77. Ці індекси встановлювалися наказами Держбуду України, а зараз Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

Щодо вартості проектування об'єктів промисловості, то і відсоткові показники відсутні зовсім, що призводить до ускладнень і в кінцевому вигляді до сповільнення розвитку промисловості. Чинні радянські збірники не враховують витрати на розробку нових розділів проектування, а саме охорона навколишнього середовища, пожежна безпека, енергоефективність, енергетичний паспорт. За умови відсутності механізмів ціноутворення та нормування проектування виникає ситуація, коли для проектувальника ціна замала, а необхідного обґрунтування для збільшення вартості не має – для замовника ціна завелика і альтернативою стає неясна проектна продукція.

Застосування державними підприємствами збірників цін для визначення вартості проектних робіт призводить до того, що визначена таким чином вартість розроблення проектно-кошторисної документації не відповідає витратам праці, що витрачаються на її розробку, що в свою чергу призводить до безрезультативного фінансового результату.

З точки зору економіки будівельної галузі, перехід на застосування нових кошторисних нормативів визначається значенням, яке має їх використання для посилення стимулюючої ролі цін у впровадженні інновацій, економії матеріальних, трудових, фінансових ресурсів на основі індустріалізації будівельного виробництва, що закладаються вже на проектній стадії, перенесення багатьох робочих операцій і процесів з будівельних майданчиків у виробничі цехи і на підприємства, зменшення ручної праці, істотного зниження втрат і відходів виробництва.

Вагоме значення в питаннях удосконалення проектів має обґрунтоване визначення трудомісткості проектних робіт. Тривалість проектних робіт та їх вартість повинна визначатися на основі їх трудомісткості за умови скорочення часу на розгляд і затвердження проектів і збільшивши час, що витрачається безпосередньо на проектування. Нові технологічні процеси, винаходи, удосконалення впроваджуються у виробництво саме тоді, коли знаходять застосування в проектах.

У той же час аналіз сучасних методів розрахунку вартості проектних робіт свідчить про відсутність належного економічного науково-обґрунтованого підходу до визначення показників продуктивності праці, що в свою чергу, викликає суперечність між вартістю проектно-вишукувальних робіт та їх трудомісткістю.

Для проектування, як галузі, важливим є кадрове питання, тому при формуванні нормативів необхідно враховувати кваліфікацію проектувальника, що буде

виконувати нормовану роботу. Встановлення різних кваліфікаційних вимог та вартості робіт стимулюватиме проектувальників до підвищення професіоналізму, що в кінцевому результаті позначатиметься на якості проекту.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що формування нормативів повинно ґрунтуватися на припустимих математичних співставленнях, як нормативних так і фактичних витрат, а також аналізі калькулювання статей витрат при виконанні проектних робіт.

Норми встановлюють основні правила визначення вартості проектно-вишукувальних робіт для нового будівництва, розширення, реконструкції і технічного переозброєння підприємств, будівель і споруд, ремонту житла об'єктів соціальної сфери і комунального призначення.

Норматив встановлюється за умови, що при використанні ресурсів мати економічну ефективність у конкретному технологічному процесі. У нашому випадку ефективність є впливом кошторисного нормативу на трудомісткість проектних робіт.

Схема формування нормативів складається з чинників, висловлених у логічній послідовності. Головним напрямом перегляду кошторисних цін і розцінок, методів щодо визначення вартості проектних робіт, є визначальне посилення їх ролі в підвищенні ефективності капітальних вкладень і поліпшення роботи проектних і будівельних організацій.

З метою усунення недоліків існуючої системи ціноутворення у проектуванні пропонується механізм формування нормативів (рис. 1)

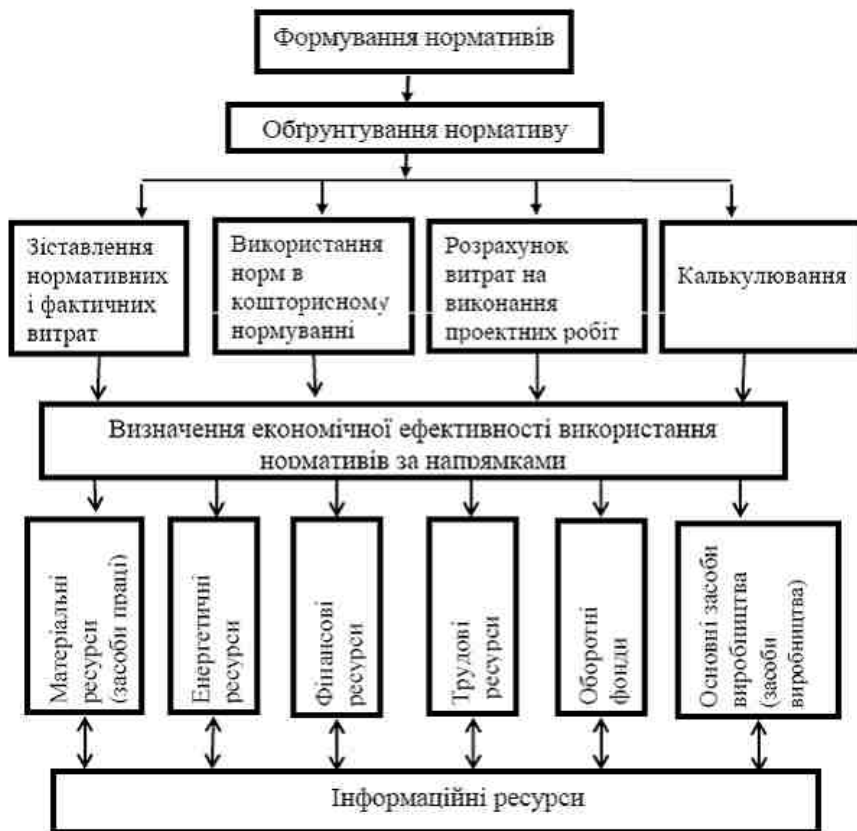

Рис. 1. Схема економічного механізму створення та використання кошторисного нормативу

Критерієм ефективності проектних робіт є максимум ефекту при заданих витратах або мінімум витрат для досягнення необхідного ефекту.

Існують такі загальноприйняті поняття, що є складовими формування ефективного проектного інституту:

– ефективність – здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту, який визначається як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат;

– економічна ефективність нових засобів виробництва розраховується за всім циклом робіт: проектування, наукове розроблення нової техніки, споруди, складання кошторисної документації. Враховується також величина витрат на впровадження нових засобів праці порівняно з існуючими, приріст випуску продукції, зниження собівартості;

– економічна ефективність – кількісна та якісна характеристика впливу елементів економічної системи на результат її функціонування. Економічна ефективність існує переважно у грошовій формі і є грошовим доходом.

Ефективність інвестицій у нашому випадку – порівняльна економічна категорія на проектній стадії, яку визначають зіставленням величини одноразових (капітальних вкладень) та поточних (повна собівартість річного обсягу проектної продукції) витрат порівнюваних варіантів технічних рішень, розміщення підприємств та їх комплексів, впровадження нових видів техніки, будівництва нових або реконструкції діючих підприємств.

Проведені дослідження дають можливість виявити і конкретизувати витрати проектувальників вже на стадії розробки проектно-кошторисної документації, як показника визначених чинників ефективності капітальних вкладень.

Економічну природу договірних цін на проектні роботи, як категорію економіки будівництва, можна правильно зрозуміти лише за умови, якщо розглядати їх не ізольовано, а в органічному зв'язку, з одного боку, з системою діючих кошторисних норм і цін, порядком визначення вартості будівництва, правил складання проектно-кошторисної документації. З іншого – з необхідністю забезпечення достовірності кошторисної вартості на проектній стадії будівництва в інвестиційному процесі, підвищенні ролі і відповідальності підрядчика та інших учасників будівельного процесу в ресурсозбереженні та ефективності запроваджених рішень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження проблеми економічної діяльності підприємств будівельної галузі свідчать про стійку тенденцію відставання існуючої кошторисної нормативної бази проектування від організаційно-технологічних процесів у будівництві, що призводить до необґрунтованого визначення ціни виконання проектних робіт. Складовими процесу ефективного розроблення проектної продукції є: кошторисні ціни будівельно-монтажних та проектно-вишукувальних робіт; методи визначення вартості проектних робіт; фактори, що впливають на вартість проектних робіт.

Необхідно забезпечити розвиток системи кошторисного нормування, як важливого інструменту, що сприяє відзеркаленню суспільно необхідних витрат у цінах на проектну продукцію. Має бути забезпечено кардинальне поліпшення системи кошторисних нормативів, підвищення їх техніко-економічної обґрунтованості і створення на цій основі цінових гарантій комплексного використання принципів комерційного розрахунку.

Література.

1 ДСТУ Д.1.1-1:2013 Правила визначення вартості будівництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dbn.at.ua/ld/11/1113...1.1-1-2013.pdf>

2 ДСТУ Д.1.1.-7-2013. Правила визначення вартості проектно-вишукувальних робіт для будівництва, що здійснюється на території України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dbn.at.ua/ld/10/1087_DSTU_D_1.1-7.pdf

- 3 Беркута, А.В. Система реформування ціноутворення у будівництві України [Текст]: автореф. дис. канд. економ. наук / А.В. Беркута; [Київський національний університет будівництва та архітектури] – К., 2002. – 20 с.
- 4 Карпович, М.А. Совершенствование методов ценообразования на проектно-изыскательские работы на основе нормативов удельных затрат [Текст] : дис. канд. економ. наук. / М.А. Карпов [Воронежский государственный архитектурно-строительный университет] – В., 2005 – 165 с.
- 5 Колесников, О.В. Комплексне планування собівартості в будівництві [Текст] / О.В. Колесников. – К.: Будівельник, 1991. – 96 с.
- 6 Симакова, М.А., Формирование стоимости проектных работ в условиях перехода к рынку [Текст]: дис. канд. наук/ М.А.Симакова; [Университет экономики и финансов] – Спб., 1993. – 210 с.
- 7 Хайкин, Г.М. Ценообразование в строительстве [Текст] / Г.М. Хайкин – М.: Стройиздат, 1988. – 303 с.
- 8 Яворовский, Ю.П. Повышение эффективности капитальных вложений на стадии проектирования (на примере Харьковских проектных организаций) [Текст] : дис. канд. економ. наук. / Ю.П. Яворовский; [Київський інженерно-будівельний інститут] – К., 1974. – 227 с.
- 9 Щодо удосконалення кошторисно-нормативної бази у будівництві. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://minregion.gov.ua/building/czinoutvorennya-ekspertiza-ta-rozvitok-budivelnoi-dijalnosti/czinoutvorenija/schodo-udoskonalennya-koshtorisno-normativnoyi-bazi-u-budivnictvi-885521/>

References.

- 1 DSTU D.1.1-1:2013 “Pravyla vyznachennia vartosti budivnytstva”, available at: http://dbn.at.ua/_ld/11/1113...1.1-1-2013.pdf
- 2 DSTU D.1.1.–7–2013. Pravyla vyznachennia vartosti proektno-vyshukoval'nykh robot dlia budivnytstva, scho zdijsniuet'sia na terytorii Ukrainy, available at: http://dbn.at.ua/_ld/10/1087_DSTU_D_1.1-7.pdf
- 3 Berkuta, A.V. (2002), “The system of reformation of pricing is in building”, Ph.D. Thesis, jekonomika stroitel'stva, Kyivs'kyj natsional'nyj universytet budivnytstva i arkhitektury, Kyiv, Ukraina
- 4 Karpovich, M.A. (2005), “Perfection of methods of pricing on project-findings works on the basis of norms of specific expenses”, Abstract of Ph.D. dissertation, Jekonomika i upravlenie narodnym hozjajstvom, Voronezhskij arhitekurno-stroitel'nyj institute, Rossija
- 5 Kolesnykov, O.V. (1991), *Kompleksne planuvannia sobivartosti v budivnytstvi* [Integrated planning costs in construction], Budivel'nyk, Kyiv, Ukraina
- 6 Simakova, M.A. (1993), “ Forming of cost of project works in the conditions of passing to the market ”, Abstract of Ph.D. dissertation, Jekonomika i upravlenie narodnym hozjajstvom, Universitet jekonomiki i finansov, Sankt-pererburg, Rossija
- 7 Hajkin, G.M. (1988), *Cenoobrazovanie v stroitel'stve* [Pricing in construction], Strojizdat, Moskva, Rossija
- 8 Javorovskij, JU.P. (1974), “Increase of efficiency of capital investments on the stage of planning (on the example of Kharkov project organizations)”, Abstract of Ph.D. dissertation, jekonomika stroitel'stva, Kievskij inzhenerno-stroitel'nyj institute, Kiev, Ukraina
- 9 Ministry of regional development, construction and housing and public utilities, (2014), “Schodo udoskonalennia normatyvno-koshtorysnoi bazy u budivnytstvi”, available at: <http://minregion.gov.ua/building/czinoutvorennya-ekspertiza-ta-rozvitok-budivelnoi-dijalnosti/czinoutvorenija/schodo-udoskonalennya-koshtorisno-normativnoyi-bazi-u-budivnictvi-885521/>

Стаття надійшла до редакції 18.09.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"